

Boudewijn Vanpeteghem & Olivier Mouton

numero uno

Guy Verhofstadts weg naar de top

www.lannoo.com

Dit boek verschijnt tegelijk in het Frans,
bij Editions Racine, onder de titel 'Numero uno.'
Guy Verhofstadt. Itinéraire d'un Premier'.

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechthebbenden
op het illustratiemateriaal te raadplegen.
Wie desondanks aanspraken meent te kunnen maken
op enig recht, kan contact opnemen met de uitgeverij.

Omslagontwerp Studio Lannoo

Omslagfoto Thierry Rogé

Foto auteurs Kristof Ghyselinck

Foto Guy Verhofstadt op achterflap VUM

© Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2003

en Boudewijn Vanpeteghem, Olivier Mouton

D/2003/45/92 – ISBN 90 209 5159 9 – NUR 740

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd
en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Gezet, gedrukt en gebonden bij Drukkerij Lannoo nv, Tielt

Inhoud

Woord vooraf	7
Inleiding	9
Petietje	19
Niet minder, maar meer liberalisme!	39
<i>Toscane</i>	79
‘Guy, eet uw soep’ (1981-1985)	83
Mijnheer Neen (1985-1987)	101
<i>De fiets</i>	128
Machteloos (1987-1992)	137
Partij van de Burger (1992-1995)	173
<i>Familie</i>	210
Politieke woestijn (1995-1997)	217
Tweede kans (1997-1999)	257
<i>Vrienden</i>	275
Premier (1999-...)	287
De internationale bühne	321
<i>Passies</i>	363
Lijst van de geïnterviewden	367
Bibliografie	368
Register	369

Woord vooraf

Dit boek is een biografie, geen hagiografie – geen heiligenleven. Dat laatste kan immers niet, want Guy Verhofstadt – de eerste liberale premier van het koninkrijk België sinds 1938 – is geen heilige. Hij is een politicus die niemand onberoerd laat. Hij fascineert, intrigeert of ergert; of doet dat alles tezamen.

Deze biografie is niet tot stand gekomen op vraag van de VLD-voorman. We zijn op het idee gekomen om dit boek te schrijven na een journalistieke uitwisseling waarbij we twee maanden op elkaars redactie hadden doorgebracht. We trokken met ons plan naar Verhofstadt, vroegen hem om zijn medewerking en vertelden hem dat we hoe dan ook zouden doorgaan met ons plan. Hij ging ermee akkoord om ons te woord te staan. In de loop van 2002 hadden we acht gesprekken met de premier, in zijn ambtswoning in Brussel, de Lambermont.

Deze biografie is gebaseerd op vele ontmoetingen met mensen die Guy Verhofstadt kennen. We praatten met zijn echtgenote – Dominique Verkinderen, zangeres bij het Collegium Vocale – zijn ouders, zijn broer Dirk, die een grote invloed heeft gehad op de politieke carrière van de eerste minister. Negenendertig personen ondervroegen we een of meer keren, voornamelijk politici, uit de liberale rangen, maar ook uit andere partijen, en aan beide zijden van de taalgrens. U vindt de alfabetische lijst achteraan in dit boek.

Wat zij vertelden vulden we aan met uitgebreid onderzoekswerk. Het aantal documenten van en over Guy Verhofstadt is indrukwekkend. De bibliotheek van de Kamer van Volksvertegenwoordigers telt niet minder dan 31 dikke blauwe mappen met honderden, zo niet duizenden persknipsels over de liberaal. We lazen of herlazen de manifesten en andere geschriften van de VLD'er. Het boek *De faktor Verhofstadt* uit 1987, van wijlen *Knack*-journalist Frans Verleyen, een vriend van de premier, bood inzicht in de totstandkoming van het liberale gedachtegoed van de toppoliticus. We raadpleegden andere boeken, van collega-journalisten en van onszelf, over een tijdsgewricht in de politieke geschiedenis van de jongste kwarteeuw. En dat alles vulden we aan met eigen ervaringen als journalisten die al vele jaren in de politieke verslaggeving meedraaien.

Dit boek over Guy Verhofstadt is dus de vrucht van een organisch proces van analyseren, discussiëren, schrijven, vertalen, verbeteren.

Boudewijn Vanpeteghem – *De Standaard*
Olivier Mouton – *La Libre Belgique*

25 december 2002

Inleiding

Geef hem een fiets en hij wil wereldkampioen worden. Laat hem aan politiek doen en hij ziet zichzelf als president van de wereld. Iets een beetje doen, dat kan hij niet, Guy Verhofstadt. Altijd opnieuw wil hij de numero uno zijn. Zijn gedrevenheid is legendarisch en gaat gepaard met zijn onhebbelijkheid om zichzelf steeds als uitgangspunt te nemen – zijn ego-centrisme. Om Guy Verhofstadt te begrijpen, moet je niet zozeer vertrekken van zijn relatie tot zijn medemens, maar veeleer die tot zichzelf.

Het is opmerkelijk hoe de man zich tijdens een maaltijd in een ruimer gezelschap, nadat hij zijn zegje en zijn ding heeft gedaan, zich niets meer van zijn omgeving aantrekt en begint te grasduinen in het boek dat hij zopas kreeg. Of hoe hij tijdens een onderonsje en bij het drinken van een glas, nadat hij een heel verhaal over archeologie heeft verteld, plotseling heel stil wordt en ineengedoken en met een dikke sigaar tussen de vingers voor zich uit zit te staren.

Wie eerste minister Guy Verhofstadt probeert te doorgronden, moet weten dat de man een gelukkige jeugd kende in een buitenwijk van Gent. Het heeft hem parten gespeeld dat hij later dan zijn schoolvrienden zijn groeischeut kreeg. Maar een grote mond en studies die als vanzelf liepen, compenseerden dat ruimschoots. En kijk, de jonge jurist is nog maar net goed en wel afgestudeerd, of hij krijgt een hoge functie in de Partij

voor Vrijheid en Vooruitgang. Hij wordt er de rechterhand van topman Willy De Clercq.

Daardoor heeft Guy Verhofstadt nooit buiten de politiek gewerkt, zijn korte termijn als advocaat niet te na gesproken. Als twintiger heeft hij al medewerkers om zich heen die zijn sigaretten halen, de rekening van het restaurant betalen... Heeft hij iets nodig, dan wordt daarvoor gezorgd. De Mozart van de Belgische politiek – gelukkig voor hem leeft hij langer dan de musicus – verhuist van de universiteit rechtstreeks naar de hoogste regionen van de politiek. Boekenwijsheid heeft hij te over, levenswijsheid des te minder.

Zo weet de liberaal perfect om te gaan met dossiers zoals een begroting van miljarden euro's. Het bruto binnenlands product heeft voor hem geen geheimen, maar de prijs van een brood, van een wagen, daar worstelt hij wel mee, temeer daar geld hem niet interesseert. De VLD'er kan zonder boe of bah zijn handtekening zetten onder een beslissing die duizenden mensen ontslaat, maar persoonlijk een poetsvrouw aan de deur zetten, kan hij niet. Dat laat hij aan anderen over. Hijzelf loopt dan weg. Dat doet hij geregeld als hij niet wil beslissen en hij het niet meer uitgelegd krijgt. Dan ontwijkt hij de confrontatie. Anderen moeten de klus dan maar zien te klaren, of soms lost een moeilijkheid zich vanzelf op.

PRINCIPES

Verhofstadt is veel minder principieel dan velen denken, is ons meermaals gezegd. Die bewering vraagt een nuancering, want er zit wel degelijk een lijn in het politieke streven van de liberaal. Dat leert ons de lectuur van het *Radicaal Manifest*, dat hij als jong opkomend politicus schreef. Al waar de premier voor staat, valt te lezen in zijn jeugdig werkstuk: zijn aversie van het traditionele middenveld, die in de loop van de jaren

verminderde, maar zeker niet verdween, zijn voorliefde voor de burger, het nauwer betrekken van de bevolking bij het besluitvormingsproces.

Toen al verkondigde Verhofstadt dat het afgelopen moest zijn met de exportsubsidies die de landbouw in de derde wereld kapotmaken. Het liberalisme dat hij in het *Radicaal Manifest* predikt, vinden we decennia later terug in het debat dat hij voert met de andersglobalisten. Hij is tegen de vrijhandel in de vorm waarin die bestaat; tegen het feit dat wij onze producten naar de derde wereld uitvoeren maar dat zij niet bij machte zijn hun waren bij ons te verkopen.

Dat de VLD'er zich in zijn eerste manifest tegen kiesdrempels en tegen de personifiëring van de macht keert, verbaast daarentegen, want zijn politieke actie als regeringsleider druist radicaal tegen die standpunten in.

Verhofstadt is echter in staat een bocht te maken als dat zijn persoonlijke carrière ten goede komt. Hij is heel menselijk, maar als het moet kan die menselijkheid ook helemaal verdwijnen. Als iets in de weg staat, moet dat weg – wat het ook is. Als hij als politicus iets bijzonder moeilijks moet oplossen wat hem rechtstreeks aanbelangt, houdt hij met niemand rekening. Hij is koppig en ongeduldig, en dank u zeggen, is iets waar hij het moeilijk mee heeft. Ja, hij kan heel vriendelijk zijn, maar echt geïnteresseerd in u als persoon is hij meestal niet.

Er is ook een andere Verhofstadt: de man buiten de politiek. Hij heeft trouwe vrienden, al dan niet bekende Vlamingen. Met zijn partijgenoot Patrick Dewael, de Vlaamse minister-president, vormt hij sinds vele jaren een opmerkelijke tandem – een zeldzaamheid in de politiek. Verhofstadts vriendschap voor wijlen journalist Frans Verleyen van het weekblad *Knack* was bijzonder groot, zoals onder meer blijkt uit de rouwrede van de politicus tijdens de uitvaart van zijn spitsbroeder. Verleyen bracht de liberaal in contact met de schrijver Hugo

Claus, die eveneens een vriend werd. Herwig Van Hove, de televisiekok, behoort ook tot het kransje vrienden van Verhofstadt. Merkwaardig is bovendien de vriendschap die in de tweede helft van de jaren negentig is ontstaan tussen de VLD'er en Roger Lallemand, nestor van de PS. De socialist weigerde een onderhoud met ons, maar schreef wel acht bladzijden proza over zijn Vlaamse vriend, die hij trouwens ook naar Verhofstadt zelf opstuurde. De anekdote over hun bezoek aan de wijnkelder van de Senaat is goud waard.

Lallemand schrijft over Verhofstadt: 'Ik heb de politieke leider niet echt gekend. Ik heb de andere man ontdekt: een warm en onbaatzuchtig iemand. Hij was, en is, een bijzondere vriend, bezorgd om zijn medemens, diens levensvreugde, diens innerlijke rust. Iemand die er, ondanks als zijn kopzorgen, toch in is geslaagd zijn vermogen tot geven gaaf te houden, met als enig doel de vriendschap van een ontmoeting te kunnen delen. Hij lacht en spot graag met verschillen. Hij kan tijd nemen voor de andere en steekt zich niet weg achter het vele werk dat op hem ligt te wachten. En elke dag slaagt hij erin zich eventjes aan zijn verplichtingen te onttrekken om te genieten van een zonnestraal of een glas (Italiaanse) wijn, of om een voorbijganger een bemoedigende glimlach te schenken.'

MESSIAS

Verhofstadt beschouwt zichzelf als iemand die op een correcte manier met politiek bezig is en vindt daarom elke kritiek onrechtvaardig. Kritiek raakt hem, want eigenlijk vindt hij dat er maar één waarheid is – de zijne – en dat al wie die niet volgt, misleid is of, nog erger, kwade bedoelingen heeft.

De liberaal heeft iets Messiaans, iets profetisch. Hij gelooft dat hij juist bezig is en put daar ongelooflijk veel energie uit.

Het is zijn kracht, maar ook zijn zwakheid, die hem twaalf jaar in de oppositie vast heeft gespijkerd. Eerst overtuigt Verhofstadt zichzelf, en dan vindt hij dat de werkelijkheid zich aan hem moet aanpassen, en niet omgekeerd! De premier kan zich moeilijk voorstellen dat de maatschappij zich niet naar zijn inzichten wil laten modelleren.

Het gebeurt geregeld dat Verhofstadt niet uitgaat van de feiten, maar van het idee dat hij van de maatschappij heeft en waarin hij voor zichzelf een rol weggelegd ziet. Zichzelf overtuigen doet hij soms op een irrationele manier. Wat dan niet in zijn kraam te pas komt, wist hij als het ware uit zijn geheugen. Hij kan zijn beeld van een persoon erg bijstellen wanneer dat voor hem nuttig is. Verhofstadt kan selectief blind worden en de ogen sluiten voor de slechte kanten van iemand als die persoon hem dienstig kan zijn in zijn streven.

Hij is bereid alles in stelling te brengen om mensen mee te krijgen – ze te overtuigen dat hij de juiste weg volgt en dat hij de gids is. Daarvoor gebruikt hij een arsenaal aan middelen en speelt hij op het gemoed. Hij vleit en slijmt, roept en tiert, kaffert. Dat de VLD'er soms van mening verandert, maakt het niet makkelijk voor zijn omgeving. Zij die hem volgen, veranderen niet altijd automatisch mee en dan denkt hij dat ze tegen hem zijn. Als hij zich een bepaald idee heeft gevormd, dan moeten de anderen volgen. Doen ze dat niet, dan denkt hij al snel dat ze hem kwaad willen berokkenen.

BRUTE MACHT

Hij heeft meermaals brute macht gebruikt om zijn doel te bereiken. Als jonge liberaal richt hij in Gent de Liberale Jonge Wacht op, omdat de PVV-jongeren naar zijn mening niet deugen. Hij pleegt een staatsgreep om de democratisch verkozen nationale jongerenvoorzitter, Karel De Gucht, opzij te

duwen. Hij vindt immers dat die functie hem toekomt en dat hij die veel beter kan invullen. Hetzelfde gebeurt jaren later met het voorzitterschap van de PVV. Het schaduwkabinet dat hij als ex-minister opricht om uit de schaduw te raken, voldoet niet als vehikel om zijn grote ambitie waar te maken. Daarom stoot Verhofstadt de PVV-voorzitster, Annemie Neyts, op een ongehoorde manier van de troon.

De premier doet niet aan politiek om geld te verdienen – dat laat hem koud. Hij wil iets veranderen, de samenleving verbeteren, zijn stempel drukken, het verschil maken, stenen – veel stenen – in de rivier verleggen. En dan nog het liefst grote stenen. Het mag – moet – bovendien geweten zijn dat hij dat doet. Zijn angst om een politicus te worden die niets anders meer doet dan inspiratieloos de zaak runnen, is reëel.

Verhofstadt ziet zichzelf niet als een conservatief, integendeel. Hij is steeds geboeid geweest door de intellectuele avant-garde, en zijn interesse voor de andersglobalisten toont dat opnieuw aan. De Gentenaar heeft altijd gevonden dat het beeld dat van hem is opgehangen als zou hij een baby-Thatcher zijn, niet met de werkelijkheid overeenstemt, dat het om een karikatuur gaat.

Vooruitlopen op toekomstige ontwikkelingen, die hij goed weet aan te voelen, is een karaktertrek van de politicus. Aan het begin van de jaren zeventig raakt hij ervan overtuigd dat het liberalisme, dat echt niet goed in de markt ligt na mei '68, de doctrine wordt die het best past bij de komende evoluties in de Belgische, en zelfs de Europese samenleving. Hij voelt aan dat zijn partij de eerste politieke formatie in Vlaanderen kan worden. En dat op een ogenblik dat de CVP met kop en schouders boven alle andere partijen uitsteekt. Heel weinigen geloven op dat ogenblik dat Verhofstadt het bij het rechte eind heeft.

Vele jaren later, na een lange en moeilijke periode, zal blijken dat de blauwe man gelijk heeft gehad. Bij de verkiezingen

in 1999 halen de Vlaamse liberalen en democraten de christen-democraten in, die in de loop der jaren structureel verzwakt zijn en die door de dioxinecrisis een bijkomende electorale klap krijgen. Verhofstadt zegt aan al wie het horen wil dat zijn partij sinds het einde van de jaren tachtig bij elke stembusgang vooruitgaat.

Hij is een maniak, een perfectionist als het op de organisatie van zijn politiek handelen aankomt, maar hij is geen manager. Zijn begeestering en zijn visionaire eigenschappen zorgen ervoor dat mensen hem volgen. Hij heeft een ongelooflijke ideologische drive. Zijn non-conformistische trekjes, het feit dat hij het veelal niet hiërarchisch speelt en de manier waarop hij zijn gesprekspartner als mens benadert, helpen hem.

Dominantie en onzekerheid zijn in zijn gelaagde persoonlijkheid onlosmakelijk met elkaar verbonden. Gek als hij is op Italië, eist hij bijna dat iedereen de Italiaanse keuken lekker vindt. En zijn geloof in het eigen gelijk neemt niet weg dat hij veel bevestiging nodig heeft, wat zijn onzekerheid aantoont. Dat doet ook zijn overgevoeligheid voor wat over hem wordt gezegd en geschreven. Hij heeft er nood aan langdurig met zijn omgeving te kunnen praten over de berichtgeving en deinst er helemaal niet voor terug journalisten zelf op te belen als datgene wat zij berichten hem niet aanstaat. Verhofstadt heeft altijd al bijzonder veel belang gehecht aan communicatie, zeker ook uit noodzaak, want hij kon niet anders dan die weg volgen om politiek groot te worden. Het hele concept van de burgerdemocratie en zijn strijd tegen de zuilen – de politieke concerns – hebben te maken met zijn streven naar macht. In het midden van de jaren tachtig mediatisert hij de begroting omdat hij via de publieke opinie zijn wil tot veran-

dering aan de andere politici wil opleggen. Rechtstreeks een beroep doen op de bevolking wordt een constante in zijn optreden, want de liberaal heeft correct ingeschat dat zijn politieke stroming, door de ontkerkelijking en de verburgerlijking van Vlaanderen, groeipotentieel heeft.

Verhofstadt werkt velen op de zenuwen en gebruikt alle mogelijke hefbomen om zijn doel te bereiken. En hij slaagt erin velen te overtuigen. Het is opmerkelijk hoe hij bij de groenen, die mijlenver van zijn liberaal gedachtegoed staan, objectieve bondgenoten heeft weten te vinden om ideeën vorm te geven die hij koestert over de hervorming van de samenleving.

Jojo

De premier is een vechter, een pitbull, een kuitenbijter. Als de tegenstander hem in een hoek heeft geduwd en denkt hem helemaal te kunnen vloeren, maakt hij gebruik van zijn grote verbale kracht. Het dient gezegd dat de VLD'er op zulke momenten de demagogie niet schuwt. Maar hij is in staat alles te mobiliseren – zijn persoonlijkheid, zijn karakter, zijn intellect, zijn emoties, zijn vrienden en zijn omgeving – om zijn doel te bereiken. Hij heeft een onmiskenbaar charisma en kan oprechte gevoelens van sympathie tonen. En na het bereiken van zijn doel, heeft hij de blik al op het volgende gericht.

Verhofstadt is in de loop van zijn carrière achtereenvolgens een liberale beeldenstormer, een budgettaire stormram, een Vlaams voorvechter. Zijn politieke loopbaan gaat als een jojo op en neer. Zijn carrière gaat snel opwaarts tot en met 1987, met een gevaarlijk moment in 1984 wanneer, onder zijn partijvoorzitterschap, de Europese verkiezingen rampzalig verlopen voor de PVV. Na de nieuwe slechte uitslag voor zijn partij bij de federale stembusgang van 1985 kan hij zich handhaven

omdat hij het zelf goed doet. Hij smeedt het ijzer terwijl het heet is, onderhandelt zelf over het regeerprogramma en wordt vice-premier.

De jojo gaat in 1987 opnieuw helemaal naar beneden. De Gentenaar verliest de regeringsmacht en gaat daarna wild tekeer om de voorzittershamer van de PVV opnieuw in handen te krijgen, wat in 1989 gebeurt. In 1991 staat hij er helemaal opnieuw, ditmaal als formateur, maar de verschroeiende ambitie en het ongeduld van de numero uno doen zijn formatie-opdracht mislukken. Opnieuw gaat hij naar af, maar een jaar later staat hij er alweer, met zijn liberale verruimingsoperatie, waaruit de VLD ontstaat. De Europese verkiezingen van 1994 en de federale electorale test van 1995 geven winst, maar veel minder dan was verwacht. De liberalen blijven in de oppositie en Verhofstadt stapt op als partijleider. Hij kiest voor de politieke woestijn en worstelt met de voor hem existentiële vraag of hij de politiek niet beter vaarwel kan zeggen.

Neen dus, en in 1997 laat hij zich opnieuw als VLD-voorzitter verkiezen. Omdat het bij de volgende verkiezingen zeer zeker 'derde keer, goede keer' moet worden, gooit hij het over een andere boeg en toomt hij zijn ambitie in. Het premierschap hoeft niet meer het koste wat het kost. Aan de macht raken is voldoende, en dat kan volgens hem het best onder de leiding van de christen-democraten. Het lot steekt de liberaal echter een fikse hand toe. De dioxinecrisis doet de krachtsverhoudingen voldoende kantelen zodat het eersteministerschap in het bereik ligt via een totaal onuitgegeven coalitie van liberalen, socialisten en groenen. De brutale vlegel van weleer, die heel vroeg de hoogste politieke toppen scheerde en nadien vertwijfeld meer dan tien jaar aan de zijlijn stond, wordt eerste minister – de eerste liberale premier sinds 1938.

Door het gemak waarmee hij aan het begin van zijn loopbaan de politieke top bereikte, zal hij altijd een kwajongensachtig en ondeugend trekje behouden. De lange jaren in de

oppositie en het premierschap hebben hem dan weer bezadigder gemaakt, zodat hij ook onder ogen durft te zien dat anderen misschien ook een deel van de waarheid in pacht hebben. In België heeft hij de hoogste politieke trede bereikt. 'We zijn vertrokken voor acht jaar', zei hij bij zijn aantreden als federale regeringsleider. Ondertussen heeft hij ervaren dat ook het premierschap zijn mogelijkheden én zijn beperkingen heeft. Wat komt er nadien? Een Europese carrière?

Hij heeft heel veel energie gestoken in het Europese voorzitterschap van ons land in de tweede helft van 2001, dat eindigde met de verklaring van Laken over de toekomst van de Europese Unie. De liberaal volgt van nabij wat er zich op de Europese Conventie afspeelt en probeert onophoudelijk allianties te smeden die Europa in communautaire richting doen evolueren. Hij verliest niet uit het oog dat ooit iemand de Unie op natuurlijkere wijze zal moeten belichamen, ook al heeft hij nog nooit gewag gemaakt van enig ambitie ter zake.

Hoe dan ook, Verhofstadt heeft een eigen wereld waar hij zich kan terugtrekken: Toscane. Hij heeft er zijn net volledig gerenoveerde huis verkocht om even verderop opnieuw te beginnen, op een groter terrein waar hij wijnranken en olijfbomen wil planten. De ultieme droom: eigen wijn en olijfolie produceren. In de Belgische premier sluimeren een boer en een bon-vivant.